

FOL

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

FOL® 44

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
SERTİFİKA NO: 44396

FELSEFE 44
HAROLD J. LASKI KİTAPLIĞI 02

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ
HAROLD J. LASKI

ÇEVİREN: YÜCEL SAYMAN

ÖZGÜN ADI: LIBERTY IN THE MODERN STATE
EDİSYON: VIKING PRESS, NEW YORK 1949

YAYINA HAZIRLAYAN: EBUBEKİR DEMİR
REDAKSİYON: MAK GRUP REDAKSİYON EKİBİ
GÖRSEL YÖNETMEN: NURULLAH ÖZBAY
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA: TAVOOS

ISBN 978-605-69643-5-0

BASKI: AYRINTI BASIMEVİ ANKARA - SERTİFİKA NO: 13987

I. BASKI: OCAK 2020

İLETİŞİM ADRESLERİ
CİNAH CD. KIRKPINAR SK. 5/4
06420 ÇANKAYA ANKARA
TEL.: 0312. 439 01 69
www.folkitap.com
bilgi@folkitap.com
siparis@folkitap.com
www.twitter.com/folkitap

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

HAROLD J. LASKI

ÇEVİREN
YÜCEL SAYMAN

HAROLD J. LASKI

Manchester'da doğdu (1893). İlk öğrenimini Manchester Grammar School'da tamamladı. İşçi Partisi'nin yayın organı Daily Herald'ın editörlüğünü yaptı. Kanada McGill, Harvard ve Yale üniversitelerinde tarih dersleri verdi (1916). Fabian Society yönetim kurulu üyeliği (1922) ve İngiliz İşçi Partisi başkanlığını yaptı (1945-46). Londra'da öldü (1950).

Başlıca eserleri: *A Grammar of Politics* (1925), *Authority in the Modern State* (1919), *The State in Theory and Practice* (1935)

YÜCEL SAYMAN

Konya doğumlu (1939). Saint Joseph Fransız Lisesini (1957), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi (1962). Strasbourg Üniversitesi Hukuk Fakültesinde doktorasını tamamladı (1969). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde (1963-2002) ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesinde (2005-2011) öğretim üyeliği, İstanbul Barosu Başkanlığı (1996-2002) yaptı. 2011 yılından bu yana İstanbul Medipol Üniversitesi'nde öğretim üyeliği görevini sürdürmektedir.

Başlıca eserleri: *Avukatlık Zamanı* (2006), *Özgürlük Zamanı* (2008), *Gerçekliğimin Suretinde Düşler, Düşünceler* (2018).

Léon ve Janot'a

Özgürlük için asilce savaşanlara,
Derin muhabbet ve saygıyla...

H. J. L.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	11
YENİ BASKIYA ÖNSÖZ	17
I	
ÖZGÜRLÜĞÜN SIRRI	18
2	
SAKINCALI GERÇEKLER VE DENEYİMLER	21
3	
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ VE KAMU DÜZENİ	32
4	
SAVAŞTA VE BARIŞTA DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ	41
5	
ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ; SENDİKALAR VE GREV	52
6	
DEVİRİMCİ VE DİNİ ÖRGÜTLER KARŞISINDA DEVLET	74
7	
ÖZGÜRLÜK DÜŞMANLARI	83
DİZİN	92

SUNUŞ

Altmışlı yılların sonlarıydı, Server Tanilli, yanıma yaklaştı, “Yücelcim şunu dilimize çevirir misin?” diye sorarken kolunun altındaki kitabı verdi. Harold J. Laski’nin *Liberty in the Modern State* adlı 1930 basımı kitabının *La Liberté* adıyla 1938 yılında yayımlanmış Fransızca çevirisiydi. Tanilli benden düşünce özgürlüğüne ilişkin ikinci bölümü çevirmemi istiyordu; çeviri o günlerin prestijli yayınevlerinden Dönem Yayınevi tarafından yayımlanacaktı. Çetin Altan, Cemil Meriç, Berke Vardar, Muzaffer Buyrukçu, Bülent Tanör, Esin Örucü gibi, ülkenin önde gelen aydınları arasında, çevirmen olarak da olsa, adıma görme hayali oldukça heyecanlandırmıştı beni. Düşünmedim, kabul ettim.

Aslında kabul etmemin başka nedenleri de vardı. Bir kere düşünce özgürlüğü o tarihlerde düşüncelerimde çok da yerine oturtmadığım bir konuydu. Sonra, altmışlı yılların siyasi yaşamındaki çalkantılar arasında öğrenciler üniversitedeki odama gelir, güncel hukuki konuları tartışmaya açarlardı. En çok tartıştığımız konu Türk Ceza Kanunu’nun 141 ve 142. maddeleriydi; bu maddeler özü itibarıyla düşünce özgürlüğüyle ilgiliydi. Bir de 163. madde vardı, o bizi fazla ilgilendirmezdi; dindar düşünce açıklayıcılar düşünsünler der, konuyu fazla irdelemezdik.

Öğrencilerle tartışmamız aşağı yukarı şöyle *gelişirdi*: Ben onlara, “Siz iktidara gelerseniz ‘sosyalist 141 ve 142’ olacak mı?” diye sorardım; onlar da “Elbette hocam!

Proletarya diktatörlüğünde burjuva ideolojisinden kaynaklanan gerici düşüncelere yer verilemez.” diye yanıtlarları. Ben de, “Yahu, tamam küçük burjuva aydınıyım, kabul de, siz beni fazla mı saf sanıyorsunuz? Şimdi yazdıklarım ve söylediklerim nedeniyle hapse girsem de kahraman ilan ediyorum; siz iktidar olursanız yazdıklarım ve söylediklerim nedeniyle ya akıl hastanesine, ya Sibirya’ya sürgüne ya da bilmem nereye sosyalizm yolunda eğitime gönderileceğim; kahraman olmak varken niye sosyalist olup saflarımızda yer alayım ki?” derdim, gülerdik; sonra neşeli bir sohbete başladık. Arayışlarımız doğru ile gerçek arasındaki farklılığa dikkat çekmekle başlar, gerçeğin nasıl ortaya çıkarılabileceği, gerçeğe ulaşabilmek için hangi örgütlenmelere ihtiyaç duyulduğu konularında bilgi dağarcığımızdaki düşünceleri şakalaşarak irdelerdik. Doğru sandığımız, doğru olduğuna inandığımız bir şey, maddi dünyanın gerçeği olmayabilirdi. Gerçeğin ne olduğunu ancak herkes doğru olarak kabul ettiği düşüncelerini özgürce her yerde, tüm olanakları kullanarak ifade ederse öğrenebiliriz.

Sosyalist toplum herkesin özgürlüğü, özgürce yaşayabildiği bir toplumdur, sosyalist toplumsal yapılanma, herkesin özgürlüğünü titizlikle koruyan, besleyen, cesaretlendiren bir yapılanmadır, sosyalist siyasi örgütlenme, özgürlüğe müdahaleye yönelik davranışlara karşı duran bir örgütlenmedir; sosyalist devlet, özgürlüklere ve özgürlüğün temelindeki üretim ilişkilerine, kendi yapılanmasına karşı saldırıları anında bastıran ve püskürten proletarya diktatörlüğüdür. Proletarya diktatörlüğünü özgürlüğün, özgürce kullanıldığı, üretim araçları üzerindeki mülkiyetin genetik yapısıyla fosilleştiği bir sosyoekonomik oluşumun yerleşip, gelişip, kendisine ihtiyaç duyulmayacağı tarihsel sürecin sonunda sönüp gidecek bir devlet biçimi olarak düşünmek ve tasarlamak gerekir. Umutlar böyle dile getirilir-

5 ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ; SENDİKALAR VE GREV

Buraya kadar özgürlüğü, siyasi alanda; bireyi, toplum ve devlet karşısında tek başına ele alarak inceledim. Karmaşık toplumsal ilişkiler ağı içinde var olan bireye, özgürlüğünün ne anlam ifade ettiğini irdeledim. Kuşkusuz bu yaklaşım sorunu oldukça basite indiriyor. Gerçekte birey tek başına değildir; kendisiyle aynı görüşü paylaşan başkalarıyla, paylaştıkları görüşü topluma benimsetmek, bazen de toplumu cezbetmek amacıyla el ele verir. Örgütlerin modern toplumlarda oynadıkları rolün, ne denli yaşamsal olduğunu vurgulamayı gereksiz buluyorum.¹ Örgütlerin tehlikeleri de var, kabul. Örgütler, yalnız insan kişiliğinin ifadesi olmakla kalmaz, kaçınılmaz biçimde devletin bizzat kendisinin de ifadesi olurlar. İnsan, belli bir alanda aynı çıkarları paylaştığı başkalarıyla ortak bir eylemde serbestçe bir araya gelebiliyorsa, işte benim açımdan özgürlüğün özü budur. İncelenmesi gereken önemli nokta, devletin örgütler üzerindeki denetim yetkisinin –eğer bir denetim gerekliyse– ölçüsüdür.

Siyaset biliminde bundan daha zor bir sorun bulunmadığını söyleyebilirim. Bireysel özgürlük açısından baktığımda devlet ne kadar az müdahale ederse, müdahale edilen kişiler için kesinlikle o kadar iyi olur derim; öte yandan açıkça devletin belirli bir müdahale hakkının bu-

¹ Bkz. *Grammar of Politics*, eserimde s. 256 ve devamı.

lunduğunu da söyleyebilirim. Örnek vermem gerekirse, bir örgüte –üyeleri gönüllü de katılmış olsalar– üyelerinin vücutlarına zarar verecek bir cezayı uygulama hakkı ya da üyelerini hapsedme hakkı verilmesini reddediyorum; örgüt böyle bir karar aldığı anda, devletin, anında ve hoşgörüsüz müdahale etme hakkının bulunduğunu savunuyorum. Ne var ki karşımıza çıkan sorunlar, her zaman bu kadar basit olmuyor. Yalnızca tek eşliliğe izin verilen bir toplumda Joseph Smith,² Tanrının kendisine, çok eşliliği emreden bir vahiy gönderdiğini ileri sürüyor: Peki toplumdaki kadın ve erkekler, onun peşine düşer de çok evliliği uygulamaya başlarsa devletin bu duruma müdahale hakkı ne ölçüde olmalıdır? Bir sendikanın genel kurulu ülkede genel grev ilan ettiğinde, devletin ne gibi hakları olmalıdır? Grev kararıyla gözetilen amacın, ‘politik’ olmasına ya da ‘çalışma koşulları’na ilişkin bulunmasına göre devletin hakları değişir mi? Bu iki amacı birbirinden nasıl ayırt edeceğiz? Toplumda yaşamsal önemi olan sanayi kollarındaki işçilerin grevi, meşru mudur? Şiddet yoluyla devrim propagandası yapan insanların oluşturduğu topluluk karşısında devletin tutumu ne olmalıdır? Devrimi öngören anlayışı sadece desteklemekle yetinen bir topluluk ile bu anlayışın amaca ulaşması için fiilen harekete geçmiş topluluk arasında fark gözetilmeli midir? Fiilen harekete geçmek deyince, söz gelimi maki-neli tüfekler temin ederek ayaklanma başlatmayı mı anlayacağız yoksa siyasi ayaklanmaya yol açar umuduyla iş anlaşmazlıklarını körüklemeyi de fiilen harekete geçme olarak değerlendirecek miyiz?

Görüyorsunuz, bunlar sadece akademik konular de-ğiller; bu konulardan her biri, son yarım yüzyılın siyasi

² Joseph Smith, 1830 yılında, ABD’de, her erkeğin birden fazla kadınla yaşamasını öngören dinî mezhep *Mormon Kilisesi*’nin kurucusu. (Çev.)

Sendikacılığın devletle olan ilişkisi üzerine yürütülen bu tartışma, bence, siyasi alanda örgütlenme özgürlüğüne olan genel yaklaşımdaki sorunu açığa çıkartıyor. Devletin, bu tür örgütlerin iç işleyişini denetlemeye hakkı olmadığını söyledim. İç işleyişin, örgütün üyelerini aşarak dışarıya dal budak sarması hâlinde, örgütlenme özgürlüğüne getirilebilecek sınırlamayı göstermeye çalıştım. Mutlak bir zorunluluk olmadıkça devletin bu alana müdahale etmemesi en doğru kuraldır, diye düşünüyorum. Devlet ne zaman bu kuralın dışına çıkarak, örneğin kiliselerin iç işleyişlerinde bağımsız kalma taleplerine müdahale etse, ister istemez bir anlaşmazlık doğar. Kilise ile devlet arasında gerçekleşen herhangi bir toplantıda, devlet, üstün olduğunu ileri sürer; kilisenin ise seçeneği yoktur, bu iddiayı reddetmekle yetinir. Bu nedenle ikisi arasında ortaklık benzeri ilişki kurulması yönündeki her girişimin, bir yerlerde özgürlüğe zarar verdiği düşüncesindeyim. İngiltere’de olduğu gibi, kiliseyi şeklen, resmî olarak devlet kurarsa, devletin kabul etmediği fikirlere el attığında, kilisenin bağımlılığı, ayan beyan ortaya çıkar; kilise, resmî bir kuruluş olmanın ayrıcalıklarını kaybetmemek uğruna evlilik, boşanma ve eğitim gibi konularda yüzyıllardır sürdürdüğü tutumuna veda etmek zorunda kalır. Resmî biçimde kurulmuş bir kilisenin iç işleyişinde anlaşmazlık çıkarsa, görüşü kabul edilmeyen

7 ÖZGÜRLÜK DÜŞMANLARI

Sorunu çok daha farklı bir yönden incelemeye geçiyorum. Her toplumda kendiliğinden zararlı olmayan ama olabilecek davranış biçimlerine rastlanır. Çoğu kişiye göre, gerekiyorsa en masum tezahürünü bile yasaklayarak bu davranışların önünü kesmek, devletin görevidir. Alkollü içki, ölçülü tüketildiğinde kimsenin zarar görmeyeceğini; ancak sarhoşluk, kişiyi ve toplumu tehdit ettiğinden, alkollü içki üretimini ve satışını, devletin yasaklayabileceğini ileri sürerler vardır. Zararlı uyuşturucu madde ve tütün kullanımı, talih oyunları söz konusu olduğunda da aynı ilkenin uygulanması gerektiği savunuluyor. Hatta kimileri, ilkeye çok uç noktalarda sahip çıkıyorlar ve toplumun çoğunluğunun kötü, tiksindirici bulduğu her davranışı, örneğin pazar eğlencelerini, devletin yasaklayabileceğini iddia ediyorlar. Toplumsal diye nitelendirilen iyiliğin yararına olacaksa özgürlük talebi reddedilmeliymiş!

Bu konuda ortaya çıkan karmaşık sorunların hepsine uygulanabilecek tek bir ölçü bulmak zor. Ne aşırıya kaçtıklarında tehlikeli olabilmeleri, ne zararlı olsun olmasın toplumun onlardan hazzetmemesi davranışların yasaklanması için yeterli nedenler değildir. İlk durum ele alınırsa, burada amaç sanırım birilerini aşırıya kaçan davranışın vereceği zarara karşı korumaktır; aşırıya kaçan davranışların zararlı olmaları tehlikesine karşı, örneğin bir malın üretimi ve satış koşulları sınırlandırılarak veya benzeri uygulamalarla önlem alınabilir. İkinci durum ele alındığında ise genel bir kural koyabilmenin imkânsız olduğunu ve özel

DİZİN

I. Dünya Savaşı 45, 46
1789 Fransız birliklerinin isyanı 35
1794 İhanet Davaları 39, 77
1797 Spitthead Ayaklanması 35
1917 Rus birliklerinin başkaldırması 35
1917-1920 arası Casusluk Kanunu 39
1919 Amritsar İsyanı 43

A

Albay Jacop 43
Alman Cumhuriyeti 61
Almanya: ~ Ordusunun monarşiyle olan ilişkisi 67; ~ Paramentosu 65
Amerika Birleşik Devletleri: ~ Gümrükler İdaresi 22; Abrams v. ~ davası 38
Amerikan: ~ basını 51; ~ Yüksek Mahkemesi 87
anarşist grup 18
askeri: ~ birliklerin içinde buldukları çıkmaz 48; ~ yönetim 42
Asquith Hükümeti 46, 68
aşk 15, 26
Avam Kamarası 31, 62
Azef 87

B

Babbitt 89
bağımsızlık hareketleri 44
Bağımsızlık Savaşı 28, 88
Baldwin Hükümeti 58, 60; ~'nin 1927 tarihli İş Anlaşmazlıkları Kanunu 64
Balfour Hükümeti 48
barış dönemi 48
Barris, William 40
Başkan Wilson konuşmaları 48
batıl inanç 54
Beales, H. L. 17
Bennet, Arnold 25
bilgelik 29
bilim 15
birey 19, 44, 52; karmaşık toplumsal ilişkiler ağı içinde var olan ~ 52
bireysel: ~ güvenceler 44; ~ özgürlük 52
Birleşik Krallık Paramentosu 32
Biron, Chartres 25
Bolşevikler 51
boşanma 74

Bradlaugh, Charles 62

Britanya: ~ Dışişleri Bakanlığı 66; ~ Hükümeti 64, 77; ~lı kadınlar 86: ~'nın Güney Afrika siyaseti 48; ~ Ordusu 67; Büyük ~ 48, 50, 57, 58, 69, 70, 77; Büyük ~ İşçi Sendikaları Genel Kurulu 57; 1940'ların ~sı 44

Brown 15, 30

buhanlı dönemler 41

burjuva: ~ aydını 12; ~ ideolojisi 12

Burke 36

C

Calvin 90
Campbell-Bannerman, Henry 48
Cannon 28
Carson 30, 32
Casus Oliver 87
Catullus 25
ceza psikolojisinin en temel ilkesi 86
Chubb 27
cinsel: ~ bağımsızlık isteği 55; ~ birlikteliğin temeli oluşturulan özel yaşama saygı hakkı 55; ~ sapıklık 25, 26; kadınlı erkek ~ ilişkisindeki gerçek 25
cinselliğe ilişkin sorunlar 26
Comstock 24
Concordat 33
Cornford, Francis 47
çağdaş devletler 65
çalışma koşullarının adil olabilmesi 63
Çanakkale Boğazı hareketi 46
Çarlık Rusyası 49, 86
Çehov 78
ççek hastalığı 84

D

Dante 50
Darwin 90
davacının toplumsal konumu 31
değişmez ilkeler 42
demokratik toplum 91
denetlenmeyen güç 51
Denizciler Sendikası 69
devlet 12, 21, 22, 32, 33, 36, 46, 49, 52, 62, 63, 65, 66, 67, 74, 75, 80, 89; ~in birincil çıkarı 57; ~in doğum kontrolüne yönelik

bilgilendirme faaliyetleri 55; ~in savunma güçlerinin konumu 64; ~in varlık nedeniyle çatışan görüşler 76, 81; ~ işletmesi 70
 Devrimci Komünist 22
 devrim: ~i öngören anlayışı sadece desteklemekle yetinen topluluk 53; ~lerin başarsız olmalarının nedeni 41
 dış siyaset 72
 din: ~ adamları 26; ~e küfretmek 26; ~ propagandası yapan edebiyat 27
 dindar düşünce 11
 dinî: ~ mezhebin tahkir edici bulduğu ders kitapları sorunu 28; ~ grup 27; ~ yazarlar ve vaizler cemaati 27; İtalya ile Papa-lık arasındaki ~ anlaşma 75
 Diocletianus 23
 doğum kontrolü 26, 55
 Dominion Home Rule 77
 Duguit 68, 71
 dünya 50
 düşünce 11, 15, 14, 15, 19, 21, 32, 37, 79; ~nin maddesel gerçekliği 16; ~ özgürlüğü 11, 13, 14, 15, 16; sözlü açıklanan ~ 32; yazılı açıklanan ~ 32; yazıya dökülmüş ~ 35

E

edebî şaheserler 25
 edebiyat 15, 27, 90
 egemen güçler 51
 eğitim 74, 75; ~ dünyası 28
 ekonomi siyaseti 72
 Eldon 40
 eleştiri: ~ özgürlüğü 47; ~nin bulunmadığı yerde devrim yapanlar 41
 emekçi okullar bilgisi 28
 engizisyon yargıcı 91
 etiğin ana ilkeleri 24
 evlilik 26, 54, 55, 74, 75, 90; ~ dışı aşk hayatı 26

F

film yıldızı ve sporculara aşırı özenme eğilimi 84
 Foote, G. W. 26
 Fransa Ordusunun Dreyfus Olayındaki tutumu 67
 Fransızca 11
 French, John 67

G

Gandhi 77
 Gary 34
 gelirler arasında eşitlik 21
 genel grev 32, 53, 55, 57, 58, 60, 62; ~ yasaları 61; 1926 ~i 58; Trade Board uygulama-

sının korunması amacıyla yapılacak ~ 58
 genel iktisadi koşullar 64
 George, Lloyd 50, 88
 gerçek: ~e uygun fikirler 28; ~in çokyanlılığı 29; ~ değer teorisi 28
 gerici düşünceler 12
 Gorki, Maksim 90
 Göçebe Doğu kavmi 26
 gönüllü katılma açık örgütlerin toplumdaki rolleri 80
 grev(ler) ~ hakkının sınırlandırılması 59, 68; açlık ~i 88; 1919 yılındaki Boston ve Londra polis ~leri 63; ~ özgürlüğü 62; Güney Galler maden işçileri ~i 70; İrlanda İhtilali sırasında sıklıkla başvurulan açlık ~i 88; toplumda yaşamsal önemi olan sanayi kollarındaki işçilerin ~i 53; savaş sürerken Clyde'da cephanе üretilen fabrikalarda başlatılan meşhur ~ 70

H

hak 13; ~ talebi eylemi 60
 hakaret davası 31
 haksız ve baskıcı kurallar 86
 Hall 25
 Hamilton, Ian 46
 Holmes 38, 56
 Horatius 25
 Hristiyanlar 23, 81; ~i aşağılamaktan zevk alan eserler 27
 Hristiyanlık 81; ~in ilkeleri 27
 hukuk 14, 42, 72, 82; İngiliz ~u 77; Litvanya ~u 76; kişilik haklarını korumaya yönelik Anglo-Amerikan ~ Sistemi 30
 Huysmans, Camille 62
 hükûmet 39, 47, 60, 63, 66, 78, 79, 82, 87, 88; ~in ileri sürdüğü memurlar üzerindeki özel ve denetimsiz yetki sahipliği 65

İ

iç savaş dönemi 41
 idarede yönetici konumunda olanlar 66
 ifade özgürlüğü 19, 23, 29, 30, 36, 39, 41, 48; düşünce ve düşünceyi ~ 21; basılı yayınlar açısından ~ 35; ~ne yasak getirilmesi 37; ~nün siyasi yönü 32; ~nü sınırlama 20; ~ savunması 23; savaş döneminde ~ 41, 48
 iktidar 12, 19, 44
 iktisat 15
 iletişim araçları 47
 İmparatorluk Savunma Komisyonu toplantıları 67
 İncil 25, 26
 İngiliz: ~ hükümeti 22; ~ İsyana Teşvik Ka-

nunu 32; ~ komünistler 78; ~ Komünist lider 33; ~ yargıçları 25
İngiltere 21, 31, 32, 58, 62, 63, 65, 66, 69, 74, 78, 86, 87, 89
insan(lar) 84; hükümetin artık duygu dünyasını etkileyemediği sıradan ~ 36; ~ zekâsının entelektüel besini 24
İrlanda 33, 36, 44, 88
iş anlaşmazlıkları 53
işçiler 53, 62, 68, 71

J

James, William 29
Jellico 46
Jones 30
Joynson-Hicks, William 40
Jus est quod jussum est [Yasa, bizim yaptığımızdır] ilkesi 31
Jutland Deniz Muharebesi 46

K

Kahn-Freund, O. 17
kamu hizmeti: ~ anlayışı 64; yaşamsal nitelikteki ~nin aksamadan görülmesi 68; ~nin sürekliliği 71; günümüz ~ anlayışı 64; yerel ve merkezî olağan ~ 64
kamu: ~ yararını koruma gayreti 24; ~da çalışma koşulları 65
kamusal yarar 30
Kanada: ~ Dominyonu 24; ~ Sanayi Alanında Uyuşmazlıkları Soruşturma Yasası 70
Kapp 61
kara ve deniz kuvvetleri 35, 36
Kartaca Barışı 50
Katolik 28, 54, 75; tutkulu ~ 22
kilise: ~ ile devlet arasında gerçekleşen toplantı 74; ~nin bağımlılığı 74; resmî biçimde kurulmuş ~nin iç işleyişi 74; Anglikan ~si 62
kişilerin eylemsizlik hâli 34
kişisel deneyimler 19
kitlesel toplantı 38
komünist: ~ öğretisi 78; taraftarlarına askeri tatbikat yaptırmaya başlayan ~ örgüt 76; ~ partisi 76, 78, 82; Meerut ~ Davası 78
komünistler 22; Hintli ve İngiliz ~ 78
komünizm: ~in ilkeleri 22; ihtilalci ~in ilkeleri 33; ~ propagandası 34
kömür sanayisi 69
Köylü Partisi 76

L

Lal, Harkishan 43
Lansdowne 46, 47
Laski 11, 13, 14, 16, 29, 65; ~'nin özgür-

lük anlayışı 15
Lawrence, D. H. 25
Lenin 33, 34, 37; ~'in modern devletin niteliğine ilişkin çözümlemesi 33
Lewis, W. A. 17, 89
liberal demokrat görüşü 13
Lincoln 42, 44
Lippmann, Walter 49
Londra: ~ gaz işletmeleri 70; ~ Kent Konseyi Eğitim Kurulu 28
Lovett, Robert Morss 25
Lowell, James Russell 29, 45, 88
Lusk Komitesi 78

M

MacDonald, Ramsay 33, 45, 46
Marley 26
Marshall 28
Marx 28
memurun grev hakkını kötüye kullanma tehlikesi 65
Meryem'in Günahsız Gebeliği 72
Miller, Perry 17
millî birlik 46
Milliyetçiler 77
Mormon Kilisesi 53, 54
Mormonlar 55
Musolini 33, 79; ~'nin Roma Yürüyüşü 79; ~ yönetimindeki İtalya'da gazeteler 33
müstehcen 26; ~ ya da tehlikeli sayılan yayınlar 24; ~ yayınlar için ileri sürülen yasal ölçütler 25
müstehcenliğin uygulanabilir tanımı 25

N

Nantes Fermanı 81
Nazizm 34
Neron 23
nonkonformizm 81
Northumberland Dükü 34

O

olgular 29
ordu ve donanma 68

Ö

ön alıcı önlem 38, 75
örgüt(ler) 52, 55, 80; ~in modern toplumlarda oynadıkları rol 52
örgütlenme 12, 14, 55, 57, 59, 71, 74, 75, 81; ~ özgürlüğü 76
özel mahkemeler 79
özgür: ~ ortamın en önemli yanı 18; ~ tartışma 42
özgürlük 12, 13, 44, 62, 75, 86; ~e geti-

- rilen sınırlamalar 91; ~ün asıl güvencesi 18; ~ün dayandığı siyasi süreçler 18; ~ün güvencesi 14; ~ün inkârı 59; ~ün özü 19, 52; ~ün sırrı 18; ~ düşmanları 91; ~ talebi 83; ~ ve şiddet 41; sınırsız ~ 30; üst düzey memurların ~ü 66; düşünce ~ü 11, 18
- P**
- Paine 27
 Palmer 40
 Papa 72
 Papalık 33, 75
 Parlamento 62
 Pigou 28
 Platon 25
 Pobedonostsev 24
 Ponsonby 77
 Preator Muhafızları 68
 Procust yatağı 24, 73
 proletarya diktatörlüğü 12
 propaganda 14
 Protestanlar 28
 Proudhon 55
 prütanizmin aşırılıkları 90
 psikolojik dürtü 22
- Q**
- quid pro quo 63
- R**
- Rabelais 25
 Randomysler, A. 17
 restorasyon dönemi edebî ve sanatsal verimlilik patlaması 90
 Roma: ~ İmparatorluğu 68, 81; ~ Katolik Kilisesi 22, 54; ~ Kilisesi'nin doğması 72
 Roosevelt, Theodore 46
 Rousseau 37, 80
 Rus Edebiyatı 78
- S**
- Sacco 62
 sanat 15, 90
 sanayi: ~ alanında çalışma koşulları 21; ~ alanında işletme sahiplerinin kârı 70; ~ kollarında çalışan işçilerin grev haklarının kısıtlanmasını meşru gören görüş 68
 sansürcülük 24
 sansürçünün yaptığı iş 24
 savaş dönemi 47, 48; ~nde arzulanan görüş birliği 49
 savaş: ~ hâli 45; ~ hükümeti 48; ~ karşıtlığı 46; ~ sırasında kullanılan diplomatik ve teknik yöntemler 46; ~ siyaseti 49; ~ sonunu 44; ~ süreci 48; ~ta başvuru yön-
 temler 46; Birinci Dünya ~ı 47, 49, 50, 78; ~a girmiş ülke 44; ~a karşı olmak 46
 sendika(lar) 56, 58, 61, 72, 73; güçlü ~ 57; ~ birliği 55; ~ı suç alanında ele alan Amerikan mevzuatı 78; ~ üyelerinin çalışma koşullarına ilişkin sorunlar 72
 sendikacılığın devlette olan ilişkisi 74
 sendikal hareket 58
 serbest evlilik 26
 Shakespeare 25
 Shaw, Bernard 25, 40
 sıkıyönetim 43
 sınırlama(lar): ~in kapsamı 76; görüşlerin özgürce açıklanmasına getirilecek ~ 47
 silahın kullanılmasını yasaklayan yasal düzenleme 58
 sindirme tekniği 23
 siyaset 15, 18, 19, 45, 59, 65, 72; ~ alanı 29; ~ âlemi 14; ~ bilimi 52
 siyasi: ~ ayaklanma 53; ~ düşünce 34; ~ eylem 60; ~ konularda öngörülen yasak 34; ~ nitelikte eylem 60; ~ tartışmalar 53; ~ veya~ iz taşıyan uyumsuzluklar 31; altmışlı yılların ~ yaşamındaki çalkantılar 11
 Smith, Joseph 53
 Snowden 45
 sosyalist 31, 39, 45, 61, 62, 78; ~ siyasi örgütlenme 12; ~ toplum 12
 sosyalizm 12
 sosyoekonomik oluşum 12
 sözlerin yazılı olarak ifade edildiği yayınlar 37
 sözleşme özgürlüğü 56
 Sunday, William 27
- Ş**
- şiddet 14, 41, 44, 75, 76, 81, 82; ~ yoluyla devrim propagandası yapan insanların oluşturduğu topluluk 53
- T**
- talih oyunları 83
 Tanrıtanımsız 85
 tarih 19, 33, 65
 tarihsel olarak sadece devletle kilise arasında kesin bir ayrılığı ve birbirine müdahale etmemeyi ilke edinmiş Amerikan sistemi 75
 Tenkil hareketi 44
 Thoreau 40
 Tolland 27
 Tolstoy 40, 78
 Tolstoycu anarşist: ~ öğretisi 76; ~ topluluk 40
 toplumda kendiliğinden zararlı olmayan ama olabilecek davranış biçimleri 83

toplumsal: ~ ahlak düşüklüğü 27; ~ alanda yasak öngören yasa 84; ~ davranış biçimlerini düzenleyen yasanın yaptırım gücü 86; ~ düzen 32; ~ kurumlar 19; ~ kurumların eleştirisi 32; ~ yapılanma 34; ~ yarar 30

Turgenyev 78

Türk Ceza Kanunu 11

U

Ulster: ~ Gönüllüleri 77; ~ Savunma Konseyi 79

Ü

ülke içi kargaşa dönemi 41

V

Vanzetti 62

Versailles Barış Antlaşması 49, 50

W

Washington Anlaşması 60

Whitleyism 63

Wilson 47, 48, 50, 51, 67

Wolleston 27

Y

yargılama yetkisi 44

yasa 21, 61, 71, 72, 82, 86, 89; Kedi-Fare

~sı 88; Volstead ~sı 87; benimsenmeyen

~yı uygulamaya çalışma 87, 88; ~dışı

davranışlar 89; ~ hükümleri 32, 39; ~nın

amacı 32, 33

yasak 28, 29, 30, 61; toplumsal yaşamda

öngörülen ~ önerisi 84

yasaklama 29, 30; ~ hareketi 28

yönetenlerin görevi 21

yönetimlerin savaş dönemlerinde başvur-

dukları yöntemler 47

yurttaş 18; ~ın hakları ve görevleri 45

yürütme 87; ~ organı 63

Z

zararlı uyuşturucu madde ve tütün kullanımı 83